

5. PRIEGAIÐŽIŲ IR KIRČIO VIETOS KAITA

Priegaidžių ar kirčio vietos keitimasis tos pat šaknies žodžiuose vadinasi meta-tonija.

Priegaidžių kaita yra tokia:

a) tvirtapradė priegaidė virsta tvirtagale, pvz.: *álkti* → *áľkis*, *gróbtí* → *gróbis*, *šáľtas* → *šáľtis*, *píenas* → *piėnė*, *púodas* → *puódzíus*, *dárbas* → *bedařbis*, *atlėido* (atlėisti) → *atlaĩdų* (atlaidùs), *pláukas* → *šviesiaplaũkis*;

b) tvirtagalė priegaidė virsta tvirtaprade, pvz.: *pỹkti* → *pỹkdyti*, *vỹkti* → *vỹkdyti*, *rėkti* → *rėkauti*, *vařgti* → *várginti*, *kaľtas* → *káľtinti*, *daũg* → *dáuginti*, *taũškė* (taũkšti) → *patáuška*, *tařsq* (tamsà) → *patámsis*.

Bet yra nemažai tos pačios šaknies žodžių, kur priegaidė nesikeičia.

Priegaidės paprastai nekeičia tie daiktavardžių ir būdvardžių dariniai, kurių pamatinis žodis (dūrinių – antrasis dėmuo) turi tvirtagalę šaknį, pvz.: *šaũkti* → *šũkis*, *šũksnis*, *šaũksmas*; *bařzda* (barzdà) → *bebařzdis*, *ořkabařzdis*.

Veiksmažodžių vediniai, atvirkščiai, priegaidę dažniausiai išlaiko tie, kurių pamatinis žodis yra tvirtapradės šaknies, pvz.: *nėrti* → *nárstyti*, *nárdyti*; *tráukti* → *tráukyti*, *trúkčioti*. Išimtiniais atvejais tvirtapradės priegaidės nekeičia ir kai kurie daiktavardžių bei būdvardžių dariniai, pvz.: *lángas* → *palángė*, *tíltas* → *patíltė*, *gėda* → *begėdis*, *sėti* → *rugsėjis*.

Kirčio vietos kaita yra tokia:

a) kirtis nukeliamas iš žodžio pradinio skiemens į gretimą darinio skiemenį galūnės link, pvz.: *vāsara* → *vasāris*, *gėležĩ* (geležĩs) → *gelėžtė*, *vidurĩ* (vidurĩs) → *bevidùris*, *tuščiavidùris*;

b) kirtis atkeliamas iš žodžio šaknies skiemens į gretimą darinio priešdėlio skiemenį, pvz.: *primóka* → *príemoka*, *uždĩrba* → *ùždarbis*.

Kompiuterinis lietuvių kalbos žinynas. Nuo morfologijos iki reikalų raštų, sudarė Petras Kniūkšta, Vilnius: Šviesa, 2004.